

Rups krijgt na 125 jaar gelijk

Rien Floris
r.floris@medialhuis.nl

Monnickendam ■ In 1895 maakte ingenieur August Rups de eerste schetsen voor een boezemgemaal bij Monnickendam. Nu, 125 jaar later komt het er. Rups krijgt zijn gelijk.

Het is altijd modderen geweest in Waterland. Hoge waterstanden en overstromingen. Met het stijgen en dalen van de waterstand veranderde steeds het animo om met een gemaal te zorgen dat de droge voeten hier ook droog bleven.

Waterschapshistoricus Diederik Aten dook met de komst van het nieuwe gemaal in de archieven en ontdekte het plan-Rups. Nadat de Haarlemmermeer in 1852 met stoomgemalen was leeggemalen, kwam ook bij het oude Hoogheemraadschap van de Uitwaterende Sluizen in Edam regelmatig de wens voor een gemaal bovendrijven. Kostte toen een half miljoen gulden (nu 25 miljoen euro), een heel kapitaal in die tijd. Maar de aanleg van het Noordzeekanaal

speelde, er werd druk gepraat over de afsluiting van de Zuiderzee en zo was er altijd wel een 'excuus' om er niet aan te beginnen.

Het hoogheemraadschap hoopte op subsidies van Rijk en provincie, maar daar gingen de handen niet op elkaar voor zo'n kapitaalinjectie. Dijkdoorbraken in de Mijzenpolder (1889) en de Beetskoog (1893) zetten echter druk op de ketel.

August Rups presenteerde zijn plan in 1896. Hij stelde niet alleen een gemaal in Monnickendam voor, maar ook bij Nauerna, Schardam en Den Helder. Monnickendam moest een stoomgemaal krijgen met schepraderen die 600 kuub per minuut wegpompten. Als locatie stelde hij dezelfde plek voor waar nu het nieuwe gemaal verrijst. Rups onderkende al dat de bodem hier slap was, dus adviseerde hij eerst eens een flink zandpakket te storten als ondergrond voor het gemaal, de kolenloods en de woning voor de machinist.

„Maar de volgende winter was van wateroverlast geen sprake en belandde het mooie plan in de onderste bureaula”, zegt Diederik. Men hield het op de oude ver-

trouwde peilbemaling van de Schermerboezem, de grote Noord-Hollandse waterberging. Wanneer op een centraal punt het NAP was bereikt, moesten alle poldergemalen stilstaan om te voorkomen dat het water over de polder met het laagste dijkje stroomde. Het stopsignaal werd door het hijsen van blauwe vlaggen in molenwieken en speciale masten de hele provincie doorgeleid.

In 1903 maakte Rups weer een plan, nu voor een gemaal te Schardam, maar ook dat verdween weer in ambtelijke krochten. Het Zaan-gemaal (1966) werd uiteindelijk het eerste gemaal voor de Schermerboezem. „Het moest vooral de watervervuiling in de Zaan aanpakken. Dat was een open riool geworden met dood zwart water. De industrie loosde en alle riolen kwamen er op uit. Het gemaal pompte het smerige Zaanwater het Noordzeekanaal in.”

In 1970 kwam gemaal De Helder bij Den Helder er bij. Gemaal Cees Mantel bij Schardam ging in 2017 in bedrijf en met het nieuwe gemaal bij Monnickendam wordt het plan-Rups uit 1896 dan toch voltooid. Rups zal vast wel eens met deuren hebben geslagen omdat zijn mooie plannen in duigen vielen. „Hij had de volle steun van dijkgraaf Van Foreest, maar die kreeg zijn bestuur niet mee. Wel heeft Rups voor een ander waterschap in 1893-1895 te Aartswoud een stoomgemaal met schepraderen gebouwd.”

Het loopt niet goed af met de ingenieur. In 1905 raakt Rups overspannen en hij overlijdt in mei van dat jaar aan een zenuwziekte. Een naam is er nog niet voor het 'Monnickendamgemaal', maar laten we eens een schot voor de boeg geven: het Rupsgemaal.

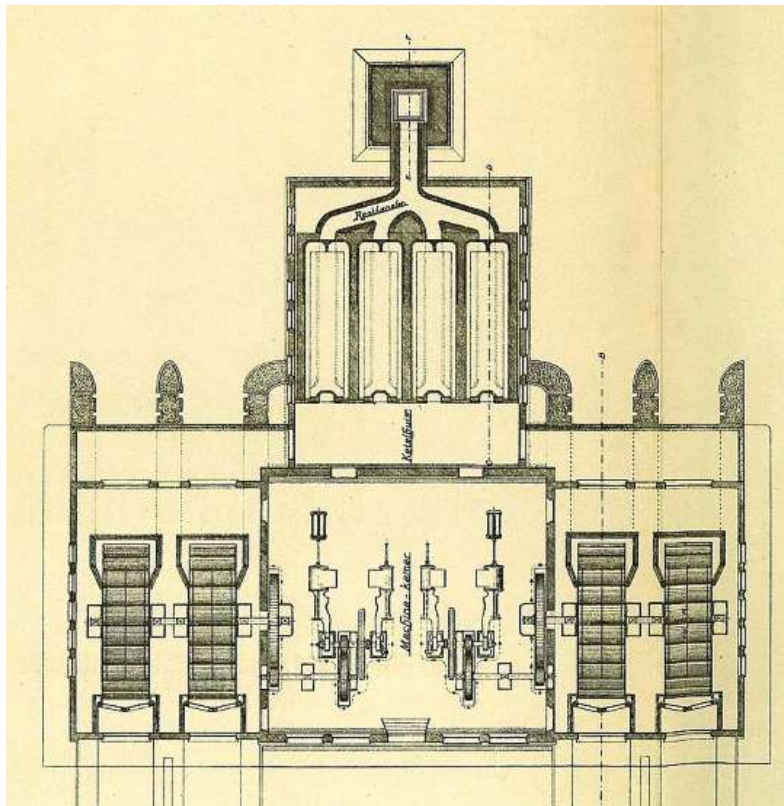

Hier moest het gemaal komen en komt ook het nieuwe gemaal.

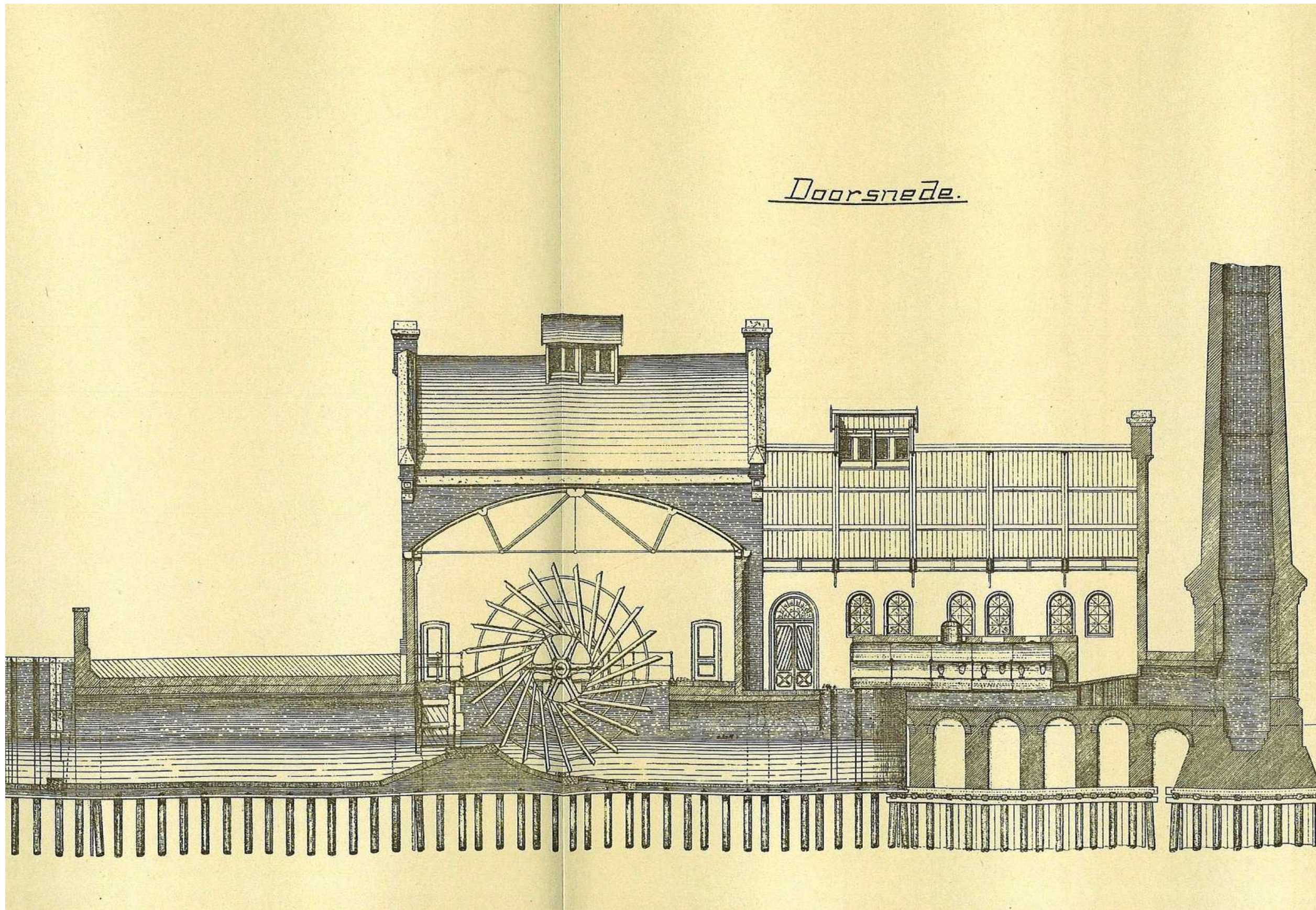
Er worden damwanden geslagen voor een zandpakket waar later het gemaal komt.

FOTO ELLA TILGENKAMP

Dwarsdoorsnede van het gemaal.

Ingenieur Rups kwam in 1895 al met plan voor een **boezemgemaal** bij Monnickendam

Het stoomgemaal bij Monnickendam dat er niet kwam.

ILLUSTRATIES PLAN RUPS/HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKWARTIER

Calamiteitengemaal bespaart op investeren in de boezemkades

Rien Floris

Monnickendam ■ Als het regent, word je nat. Goed voor de tuin. Maar als het veel regent, moet het water toch echt weg. Met het oog op toekomstige hoosbuien verrijst de komende tijd bij Monnickendam een 'calamiteitengemaal' dat ook ingezet gaat worden als gewoon gemaal om het boezemwater weg te pompen naar het Markermeer.

In de jaren '94 en '98 was er forse wateroverlast in de provincie. Kelders liepen vol en de weilanden stonden blank. „We hebben 220 polders die allemaal hun water uitslaan op het boezemwater dat het weer afvoert naar zee of Markermeer. Als het regent, moet je minimaal 14,4 millimeter per vier-

kante meter per dag kunnen bergen. Maar als het meer wordt moet je een maalstop afkondigen. Dat gebeurde in 1994 en zo iets willen we voorkomen. Dit gemaal kan worden ingezet als het spannend wordt. Bovendien zorgt de capaciteit van het gemaal ervoor dat we niet extra hoeven te investeren in de aanpak van boezemkades. Met meer maalcapaciteit zijn die minder kwetsbaar omdat je het peil beter kunt beheersen”, zegt Siem Jan Schenk, dagelijks bestuurder integraal waterbeheer bij Hoogheemraad Hollands Noorderkwartier.

Het gemaal wordt het broertje van het Cees Mantelgemaal bij Schardam, zegt Bernard van Noordenburg van bouwcombinatie Friso Civiel en Van Hattum en Blankevoort. Er komen horizontale on-

derwaterpompen in (een bijzonderheid in waterschapslaan), een forse vispassage en een van de pompen kan worden omgekeerd zodat in tijden van droogte water kan worden ingepompt. De uitstroomcapaciteit is 1200 kuub per minuut. Water erin kan met een snelheid van 400 kuub per minuut Schenk is dik tevreden met het gemaal dat in 2021 operationeel wordt. „We zijn nog nooit zo goed op orde geweest. We hebben 300 poldergemalen en 2000 peilen. Ons watersysteem is heel fijngevoelig. Zo'n gemaal kost wel 25 miljoen euro. Maar dit doe je voor een periode van honderd jaar.”

De weg N247 heeft twee weekenden last van de bouw. In oktober wordt er een stalen noodbrug aangelegd die een half jaar later weer wordt weggehaald.

August Rups